

OPORUKA POREČKOG BISKUPA GAŠPARA NEGRIJA (1742. – 1778.)

Branka ANTONIĆ
Državni arhiv u Pazinu
Pazin, V. Nazora 3

UDK 262.12 (497.5 Poreč) "17" : 929 Negri, Gašpar
Stručni rad
Primljeno 30. listopada 2000.

Autorica ovog rada donosi transkripciju i prijevod oporuke Gašpara Negrija, najprije novigradskog, a potom porečkog biskupa.

Uz gramatičku i pravopisnu analizu teksta, donosi i kratak životopis biskupov, uz naglasak na neke od njegovih zasluga, opis ceremonije biskupova pogreba, transkripciju i prijevod teksta nadgrobne ploče biskupove, te kratak osvrt na sadržaj oporuke.

1. UVOD

Imala sam sreću već u prvim tjednima rada u Državnom arhivu u Pazinu doći u dodir s jednim od najzanimljivijih i najvažnijih segmenata arhivskog gradiva – bilježničkim knjigama. Osim što sam, kao osnovni zadatak, počela sređivati knjige rovinjskih bilježnika, pripremala sam za mikrofilmiranje knjige porečkih bilježnika. I upravo pripremajući te knjige za mikrofilmiranje, gotovo slučajno, naišla sam na oporuku koja mi je, mogu slobodno reći, otkrila jedan novi, za mene nepoznati, svijet. Radi se o oporuci porečkog biskupa, Gašpara Negrija.¹

Ona me je toliko zainteresirala da sam je odlučila proučiti, a proučavajući je odlučila sam pokušati napisati jedan kratak rad, moj prvijenac.²

1 Rečena oporuka nalazi se među aktima porečkog bilježnika Giorgia Salamona, točnije u kutiji br. 85, u svesku br. 5, fol. 91r – 92v, (1764. – 1771.).

2 Željela bih se zahvaliti mr. Jakovu Jelinčiću na savjetima i pomoći prilikom pisanja ovog rada. Posebno se zahvaljujem i ližnjanskom župniku g. Ivanu Grah, biskupskom delegatu za crkvene arhive porečko-pulske biskupije i crkvenom povjesničaru, na susretljivosti i korisnim primjedbama.

Gašpar Negri, biskup porečki od
1742. do 1778.

U tekstu koji slijedi željela sam što uvjerljivije prenijeti izvorni izgled i sadržaj posljednje volje velikog biskupa.

Oporuku ovog čovjeka promatrala sam kao pravni čin, kao izvor za gramatičku, pravopisnu i povijesnu analizu teksta, ali i kao poniranje u ljudsku intimu u trenutku posljednjeg suočavanja sa samim sobom, u trenucima očekivanja prijelaza s ovozemaljskog na nebeski svijet, ili u trenutku kad umirući "*postaje glavnom zvijezdom posljednje, možda i jedine velike predstave u svom životu.*"³

Prije nego što prijedemo na analizu teksta oporuke treba se malo udaljiti od formalnosti i odati za trenutak počast našem biskupu. Nije mi namjera baviti se analizom njegova života, već bih željela dati kratak prikaz onoga zbog čega ga cijenimo, dakle zašto ga pamtimo, a onda se, začas, osvrnuti i na privatnu stranu njegova života koju smo mogli otkriti čitajući njegovu oporuku.

2. ŽIVOT, DJELO I SMRT

Gašpar Negri rodio se, sudeći po informacijama koje nam je ostavio Venecijanac Alessandro Orsoni,⁴ u Veneciji, 20. travnja 1697. Francesco Babudri kaže za njega da je bio najpoznatiji porečki biskup. Isticao se mudrošću, duhom pobožnosti, znanjem, kulturom i poduzetnošću.⁵ Negri je bio i posljednji grof vrsarski. Višestruke su njegove zasluge. Između osta-

3 Zdenka JANEKOVIĆ-RÖMER, *Na razmeđu ovog i onog svijeta*, OTIVM 2 (3-4), 1994., str. 5.

4 *Memorie storiche della città e Diocesi di Parenzo* u: Atti e memorie della Società istriana di archeologia e storia patria (u daljnjem tekstu Atti e memorie), Vol II, svezak 3 i 4 1886., str. 132.

5 Francesco BABUDRI, *I Vescovi di Parenzo e la loro cronologia*, Atti e memorie, Vol. XXV, str. 272.

log obnovio je porečku katedralu, nabavio razni namještaj, otvorio zalagao-nicu i sjemenište. Bavio se prošlošću porečke biskupije te je svoja zapažanja opisao u djelu *Memorie storiche della città e Diocesi di Parenzo*.

Ove nam podatke iznosi i Ivan Grah u svom članku.⁶ Iz Negrijeve oporuke možemo izravno čitati da je bio klerik-učenik u Veneciji, u crkvi Svetog Šimuna Malog i da je 25. srpnja 1732. godine, na dan Svetog Jakova Apostola, posvećen za biskupa.⁷ Rukopis njegova spomenutog djela "Memorie ..." došao je u ruke biskupa Polesinija koji ga je na sreću spasio. Ne zna se, kako se navodi u uvodu teksta rukopisa, pripada li ispravljeni rukopis Negrijevu razdoblju ili je to možda rad nećaka Gozzija ili, naposljetku, rad Polesinijevih.

Poznata je njegova knjižnica u kojoj je bilo puno rukopisa koje je sam brižljivo sakupljao i u koju su imali pristup svi građani željni znanja. Na taj je način Negri uveo lijepu književnost u grad. Nažalost, njegov nasljednik, u kojeg je on imao toliko povjerenja, što se može pročitati iz njegove oporuke, pola je knjižnice prodao, a pola rasprišio. Zajedno s knjižnicom izgubljen je i velik dio zbirki, rukopisa, dokumenata i osobito gradivo koje je on sakupljao kako bi obradio opću povijest svih crkava Istre. God. 1755. posvetio je crkvu u Sv. Petru u Šumi, a godinu dana poslije i crkvu Sv. Eufemije u Rovinju. Iz tog razdoblja postoji i prigodna medalja s natpisom. U Poreču je 1770. posvetio crkvu Gospe od Anđela, a podaci o tome nalaze se na prigodnoj ploči postavljenoj u istoj crkvi. Svakako da je za svog dugog biskupovanja posvetio još crkava.

Mnoge bismo još zasluge mogli pripisati biskupu Negriju i zasigurno bismo istražujući došli do novih i zanimljivih podataka, ali to prepuštamo nekim drugim istraživačima.

Biskup Gašpar Negri umro je, kako stoji u zapisu koji je upisan u knjigu odmah nakon njegove oporuke, 18. siječnja 1777. godine, M. V. (*More Veneto*) odnosno po venecijanskom običaju, tj. 18. siječnja 1778. godine po gregorijanskom kalendaru. U matičnoj knjizi umrlih župe Poreč koja se

6 Ivan GRAH, *Izveštaji porečkih biskupa Svetoj Stolici (1588. – 1775.)*, u: *Croatia Christiana Periodica* (u daljnjem tekstu CCP), br. 12, 1983., str. 42 – 46. Isti autor piše o biskupu Negriju također u radu *Izveštaji novigradskih biskupa Svetoj Stolici (1588. – 1808.)*, CCP, br. 17, 1986., str. 121 – 128.

7 *Crkva u Istri*, IKD "Juraj Dobrila" i Biskupski ordinarijat u Poreču, Pazin 1991., str. 24. Negri je zaređen za svećenika 20. rujna 1721. Bio je biskup novigradski od 1732. do 1742. a od 22. siječnja 1742. postaje biskup porečki.

čuva u Državnom arhivu u Pazinu⁸ piše da je Monsinjur Gašpar Negri, biskup grada Poreča, grof i gospodin vrsarski, umro nakon dva mjeseca lošeg zdravlja popraćenog blagom vrućicom. Dalje slijedi opis bolesti za čiji naziv nisam sigurna pa se ne bih usudila dati odgovarajući prijevod,⁹ a u Popisu bolesti i zanata "*Index denominationum morborum...*",¹⁰ nisam naišla na ovu vrstu bolesti. U istoj matičnoj knjizi umrlih piše, nadalje, da je biskup umro 18. siječnja 1778. godine, u devet sati u noći, u dobi od 80 godina, 8 mjeseci i 28 dana. U istom se zapisu točno navodi da je biskup živio u porečkoj biskupiji trideset i šest godina, a u novigradskoj deset godina ("*Visse egli in questa sede Vescovile anni trenta e sei, e dieci in quella di Cittanova ...*").

O tome koliko je bio cijenjen čitamo u istom zapisu da je bio oplakivan od svih "*compianto da tutti*", da će sjećanje na njega biti slavno zauvijek, za sva vremena "*... la di cui memoria sarà sempre gloriosa in ogni tempo...*". U istom se tekstu spominju crkvene osobe onoga vremena, koje su ga, uz pučanstvo, pratile do vječnog počivališta u pogrebnoj povorci kroz cijeli grad. Nakon toga svi su se okupili oko njegova mrtvog tijela koje je bilo postavljeno na doličan (decoroso) mrtvački odar, usred crkve, okružen svijećnjacima. Slijede posljednja obraćanja crkvenih osoba biskupu koja su, kako piše u istom zapisu, ganula na plač duše slušatelja "*... che mosse al pianto gli Animi degli ascoltanti, ...*". Nakon ceremonije biskupov lijes biva prebačen u kapelu Svetog Križa, gdje je bio neko vrijeme izložen. Dalje čitamo da je odanle prenesen i bit će sahranjen u katedrali, gdje će mu biti postavljena nadgrobna ploča, lijepo ukrašena. Tim riječima zapis o biskupovoj smrti završava, a ispod njega slijedi zapis, nakon sedam mjeseci, točnije 27. kolovoza 1778., kada je biskupov lijes, kako stoji u zapisu, bio izvađen iz dotadašnjeg groba i izložen usred crkve na pogled građanstvu te konačno nakon toga, biskup biva sahranjen u kapeli Presvetog Sakramenta, u istoj crkvi.¹¹ Nažalost, mjesto grobnice Gašpara Negrija nisam našla, ali sam se

8 Matična knjiga umrlih župe Poreč (1753. – 1782.), upis od 18. siječnja 1788., fol. 176r. Knjiga ima inventarni broj 225 (u daljnjem tekstu MK umrlih Poreč).

9 MK umrlih – Poreč: "... dopo due mesi di poca buona salute accompagnata da Febbre lenta, che divenuta pel corso di giorni dieci linfatica, caterosa, ed acuta ..."

10 Puni naziv *Index denominationum morborum diversarum conditionum et personarum, artium atque opificiorum*, Tergesti, Typographia Weis 1863.

11 U *Atti e memorie*, vol II., svezak 3 i 4, str. 133 – 134, piše da je biskup Negri sahranjen u Eufrazijevoj bazilici, točnije u desnoj lađi crkve, ispod balaustre (ograde) koja gleda

mogla uvjeriti u postojanje nadgrobne ploče koja se danas nalazi u dvorištu Biskupije, i portreta, što su mu ga posvetili kanonici katedralnog kaptola u Poreču 1755., a danas se nalazi u Dijecezanskom muzeju u Poreču. Na nadgrobnoj ploči uklesan je sljedeći tekst: "D.O.M.^{12/} GASPARIS DE NIGRIS/ VENETI/ AEMONIAE PRIMUM/ EXINDE PARENTII EPISCOPI/ RELIGIONE DOCTRINA AC LIBERALITATE/ PRAECLARI/ SUPREMAE OBSEQUENS VOLUNTATI/ MARCUS GOZZI CANONICUS/ EX ASSE HAERES/ BENEFICIENTISSIMO AVUNCULO/ MAESTISSIMUS POSUIT/ PII EJUS OBITUS ANNO/ MDCCLXXVIII/¹³, koji nam ujedno služi i kao nadopuna tekstu oporuke. Dakle u prijevodu: "*Najboljem i najvećem Bogu (posvećeno). Pokoravajući se posljednjoj volji Gašpara Negrija, Mlečanina, najprije novigradskog, a potom porečkog biskupa, koji se isticao pobožnošću, znanjem i dobrodušnošću, njegov nasljednik iz ostavštine, kanonik Marco Gozzi vrlo ožalošćen, postavio je (ploču) dobrostivom ujaku, godine njegove blage smrti 1778.*"

Negrijev je portret naslikao Leopold Kecheisen.¹⁴ Portret je to biskupa koji sjedi u svečanoj (biskupskoj) odjeći, a u pozadini se nazire njegova knjižnica, biskupski štap i mitra ukrašena dragim kamenjem, kao i popratni natpis.

A sada o oporuci!

na oltar Presvetog Sakramenta. Kasnije, prilikom restauriranja crkve, maknute su kamene ploče koje su pokrivale grobnicu i prebačene ispod luka odnosno svoda (*arco*) u atriju i zazidane u ogradnom zidu (*muro di cinta*). U Attima se navodi i točan sadržaj epitafa.

- 12 Kratica preuzeta iz poganskog Rima, čita se: Deo Optimo Maximo.
- 13 Na ploči je dobro vidljiv tekst, ali je interpunkcija nesigurna. Pri prevođenju latinskog teksta naišla sam na neke manje probleme koje mi je razriješio prof. dr. Vladimir Vratović kojem se ovom prigodom zahvaljujem. Tekst bi trebalo čitati ovim redosljedom: "SUPREMAE OBSEQUENS VOLUNTATI / MARCUS GOZZI CANONICUS / GASPARIS DE NIGRIS / VENETI...BENEFICIENTISSIMO AVUNCULO / MAESTISSIMUS POSUIT ..."
- 14 Višnja BRALIĆ, *Zdrava, morska zvezda (Ave maris stella) – prilog poznavanju portretne vrste u pavlinskom slikarstvu Istre*, u: *Nebeska roža i človečki kip*, Lepoglava, rujan 1999. Autorica govori o radu Leopolda Kecheisena, koji kao slikar djeluje u sklopu samostanskog kompleksa pavlinske crkve u Sv. Petru u Šumi, a 1755. godine pristupa istom redu. Odabire tri portreta, među kojima i Negrijev, te ih detaljno opisuje i uspoređuje. Negrijev portret vidi na str. 324.

3. NEKOLIKO NAPOMENA ZA GRAMATIČKU I PRAVOPISNU ANALIZU TEKSTA OPORUKE

Svaki stari, povijesno vrijedan spis, kojeg prepisujemo, obrađujemo, prevodimo u znanstvene svrhe, trebao bi odražavati jezičnu i semantičku sliku razdoblja u kojem je nastao, ali bi svakako trebao biti prilagođen i zahtjevima suvremenih metoda transkripcije i prevođenja. Povodeći se za ovakvim zaključcima, prilikom analize teksta ove oporuke pokušala sam se držati smjernica što ih navodi Jakov Stipišić,¹⁵ ali dati i osobni "pečat" obrađenom tekstu.

Odstupanja do kojih je došlo u odnosu na izvorni tekst nastojat ću ovdje ukratko obrazložiti: Kao prvo navodim neke osobitosti na koje sam naišla prilikom transkripcije, a odstupaju od suvremenog pravopisa i gramatike. Te su osobitosti, odnosno pravopisne i gramatičke pogreške, rezultat vremena u kojem je ova oporuka nastala.

Gašpar Negri bio je biskup i zato možemo razumjeti da on iz poštovanja i iz vjerskog uvjerenja piše riječi poput vjera – *Fede*, svet – *Santo*, anđeo – *Angelo*, misa – *Messa*, crkva – *Chiesa*, župnik – *Parroco* i nekolicinu drugih riječi, velikim slovom, pa sam stoga ja ove, i riječi slične ovima ostavila istovjetne izvornom tekstu. Osim ovih riječi koje su pisane velikim početnim slovom, a posljedica su vjerskog razmišljanja, ima i onih koje su u izvornom tekstu pisane velikim početnim slovom, a prema pravilima današnjeg talijanskog i našeg pravopisa ne bi trebale biti. To su npr. riječi poput *Deposito* i *Sepolcro* – grob, *Povero* – siromašan, *Limosina* – milostinja ..., koje sam, poštujući pravila suvremenog jezika, napisala malim početnim slovima.

U izvornom tekstu oporuke prisutni su i latinizmi npr. od latinske riječi *alumnus* nalazimo u tekstu *alumno*, ili izraz *pro tempore...*, zatim ostatak konstrukcije ablativa apsolutnog na primjeru izraza *sua vita durante...*. Spomenimo, nadalje, npr. frazu "*dell'infrascritto*", u kojoj bilježnik piše *dell'* u jednom redu, a *infrascritto* prebacuje u drugi, što bi danas predstavljalo očitu pravopisnu pogrešku. S obzirom na vrijeme nastanka teksta normalno je da interpunkcija ne odgovara uvijek današnjim pravopisnim pravilima. U tim sam se slučajevima pri transkripciji držala današnjeg talijanskog pravopisa. Akcente sam također prilagodila današnjem pravopisu,

15 Jakov STIPIŠIĆ, *Pomoćne povijesne znanosti*, treće (2. dopunjeno) izdanje, Školska knjiga, Zagreb 1991., str. 175 – 180.

a ukoliko su u izvorniku stavljeni na krivo mjesto, ispustila sam ih. Kontinuitet u transkribiranju nastojala sam zadržati kod riječi koje u latinskom stoje u genitivu jednine prve deklinacije, a znamo da kod takvih riječi nailazimo na znak ϵ , koji označava diftong *ae*. Kod takvih sam slučajeva, prigodom transkripcije, ostavila znak ϵ , prema onome kako J. Stipišić navodi u već spomenutom djelu, da diftonge treba pisati onako kako ih piše pisar. Nadalje, treba reći da u izvorniku za glas *v* i *u* uvijek stoji *u*, što sam ja prilagodila današnjem pravopisu. Što se tiče nekih jezičnih karakteristika koje nisu navedene na početku ovog poglavlja, njih obrazlažem u bilješka-ma uz tekst oporuke.

4. NEKOLIKO OPĆIH NAPOMENA U SVEZI S OPORUKOM

Riječ oporuka svakako će za svakog od nas imati prije svega pravni smisao. Dakako, to je točno. Oporuka predstavlja posljednju volju pojedinca kojom on izražava svoju posljednju želju i pravno dijeli svoju preostaluu imovinu. Pravovaljanost oporuke dokazuje se vlastoručnim potpisom prisutnih i to tako, da se na kraju svakog lista potpisuje oporučitelj, u ovom slučaju biskup, a na kraju oporuke potpisuju se, uz oporučitelja, svjedoci i javni bilježnik, što također možemo vidjeti i iz priložene oporuke. Ova je oporuka jednostavna. Što to znači? Znači da nas pošteđuje dugih uvoda, koji su pravovaljani i predstavljaju čak i svojevrsnu formulu na koju nailazimo kod mnogih oporuka, ali nam ponekad daju, reklo bi se, nerealnu i umjetnu sliku, zapravo više su nalik predstavi. S druge strane, takav je način obraćanja i opravdan jer daje počast životu i nagovještava i veliča značenje smrti. Kao primjer željela bih navesti oporuku jednog višnjanskog svećenika iz 1719. godine koja, a naišla sam kasnije i kod drugih na takvu vrstu formule, u uvodu ima tzv. arengu te kaže: "*Essendo questa humana vita frale e caduca, e siccome l' hora breve (!),¹⁶ così deve ogni uno morire come ci essorta il Santo Evangello, Estote parati quia nescitis die neque hora...*". U prijevodu bi to značilo: "*Budući da je ovaj ljudski život prolazan i da je čas kratak te svatko treba umrijeti, kako nas opominje Sveto Evanđelje: Budite pripralni jer ne znate ni dana ni časa (smrti)...*". Nadalje, dok sam čitala oporuku Gašpara Negrija činilo mi se čudnim što biskup nalaže da mu se nakon smrti, u razdoblju od pet godina, služi tisuću dvjesto misa

16 Očito nepotpun tekst.

zadušnica, a kad sam pročitala oporuku gore navedenog višnjanskog svećenika uvidjela sam da je to čak i malo, s obzirom da isti svećenik traži da mu se služi tisuću misa u razdoblju od šest mjeseci. Mogli bismo reći da je za biskupa Negrija ova oporuka bila samo formalnost, u čemu možda i leži razlog njene jednostavnosti.

Iz ove oporuke posebno bih željela istaknuti popis biskupovih predmeta i onih što ih je on naslijedio od svojih prethodnika i što ih ostavlja crkvenim osobama. To su mitre, dalmatike, papuče, svilene rukavice, pluvijal od bijelog satena koji je pripadao njegovom prethodniku na porečkoj biskupskoj stolici, misnica, raspelo. Njihov, naime, opis može vrlo dobro poslužiti povjesničarima umjetnosti i etnolozima.

Osobni je biskupov nasljednik bio njegov nećak, sin njegove sestre koja je umrla prije njega. Zasigurno je u svog nećaka imao puno povjerenja. Doznajemo tko su bili biskupovi najbolji prijatelji, dakle njegovi najbliži kojih se on želio sjetiti u posljednjim trenucima svoga života.

5. OPORUKA BISKUPA GAŠPARA NEGRIJA

5.1. Izvorni tekst¹⁷

fol. 91r

In Nomine Sanctę et Individuę Trinitatis. Testamento ed ultima volontà di me, Gasparo Negri, Veneto, Vescovo di Parenzo ecc. Intendo, e voglio vivere e morire in quella Santa Fede, qual tiene, ed insegna la Santa Cattolica et Apostolica Romana Chiesa. Raccomando primieramente l'Anima mia all'Onnipotente Iddio, alla gloriosa sempre Vergine Maria, alli Santissimi Protettori di Cittanova, dove fui prima Vescovo, a questi della Città e Diocesi di Parenzo, al mio Angiolo Custode, e a tutta la Corte Celestiale. Se morirò in Venezia voglio esser sepolto nella Chiesa di San Simon Piccolo, della quale fui Cherico Alumno. Se morirò in Parenzo o nella Diocesi, lascio d'esser sepolto nella mia Cattedrale, con un decente funerale, a piacere dell'infrascritto mio Erede, cui raccomando di farmi un modesto deposito, o sia sepolcro, e di farmi celebrare tutte quelle Messe, che nei tre successivii

¹⁷ Izvorni tekst prenosim sa svim karakteristikama i eventualnim pogreškama, razriješivši samo kratice.

giorni del mio obito si potranno avere nella Cattedrale e nelle Chiese di questi Regolari, colla limosina di trenta soldi per cadauna e di dare al Reverendissimo Signor Arciprete venticinque ducati correnti da lire 6:– da dispensarsi da esso in uno di detti tre giorni alli poveri bisognosi di questa Città, e di dar subito ordine al mio agente d'Orsara di contare a quel Reverendo Parroco altri dieci Ducati, come sopra, acciò li dispensi immediatamente alli poveri bisognosi, abitanti di quel Castello e Giurisdizione. Parimenti lascio che dal mio erede siano celebrate o fatte celebrare, nel termine di cinque anni, milleduecento Messe in suffragio dell'Anima mia e secondo la mia intenzione. Alli quattro miei servitori et alla serva che si troveranno al mio servizio personale in tempo della mia morte, oltre il saldo di quanto si dà ogni mese, lascio e voglio, che sia dato ancora a cadaun di loro, a titolo di cortesia e carità, lo stesso stipendio per altri due mesi di più e che inoltre alli staffieri¹⁸ restino le livree solite portarsi da loro. Lascio l'obbligo all'infrascritto mio erede, sua vita durante, di dare ogn'anno alli poveri, che s'attroveranno attualmente nell'Ospitale di Parenzo Lire trenta de piccoli, in tanto pane, bevanda, carne, e risi, cioè per¹⁹ (**Gasparo Negri Vescovo di Parenzo**) (fol. 91v) lire 10 nel giorno del Santo Natale di Nostro Signore, lire dieci nel giorno di Pasqua di Resurrezione, e lire dieci nel giorno di Santo Jacopo Apostolo, 25 luglio, in cui nell'anno 1732 sono stato consecrato Vescovo. Alli Illustrissimi e Reverendissimi Vescovi di Parenzo, miei successori pro tempore, lascio tutte le mie mitre, cioè una preziosa con pietre, l'altra di ricamo d'oro, ambe due con le mie arme, la terza di samis d'oro incordellata, e la quarta di samis d'argento, le dalmatiche, li sandali, e li guanti di seda; dichiarando che il piviale di raso bianco riccamato del quondam Monsignor Grassi, mio precessore, fu ridotto in due tonicelle, perché quelle che ho trovato in essere, furono dall'uso e dal tempo logorate e stracciate, dal ricavato delle quali ho fatto fare una mitra di samis d'oro, che pure si ritrova in essere, dovendo la sudetta mia roba essere unita a quella del predetto Monsignor Grassi, per uso de Vescovi successori, giusto la di lui disposi-

18 Prema *Nuova enciclopedia italiana*, vol. XXI, Torino 1887., *staffiere* je čovjek koji hoda uz stremen svog gospodara ili kasnije, u srednjem vijeku, *staffiere* znači *sluga*, odnosno mogli bismo ga, u ovom slučaju, definirati kao *konjušara*, odnosno čovjeka koji pomaže biskupu kada silazi s konja ili se penje na njega.

19 Na ovom se mjestu u izvorniku nalazi biskupov potpis *Gasparo Negri Vescovo di Parenzo*. Na taj način biskup nakon svakog lista potpisom potvrđuje pravovaljanost dokumenta.

zione. Al Reverendissimo Capitolo e Canonici di Parenzo, presenti e futuri, lascio la mia pianetta di samis d'oro, per loro uso nella Cattedrale, con l'obbligo di doverla somministrare agl'Illustrissimi e Reverendissimi Vescovi, miei successori, ogni volta che loro piacesse di adoperarla nelle solenni funzioni occorrenti in questa Cattedrale. Item lascio sotto la custodia del detto Capitolo il mio Crocefisso di busso, guarnito d'argento con Piedestallo di legno d'intaglio dorato, perché lo faccia esporre come faccio io, nelle solennità, sopra l'altar maggiore in Cattedrale. Alli miei debitori, sudditi d'Orsara, rilascio e dono Ducati cinquecento correnti da lire 6;– de miei crediti ripartitamente, cioè a quelli, che crederà il mio erede, cui raccomandando d'aver in vista nel far detto rilascio e dono, li più bisognosi, e ciò per carità et amor di Dio. Alla Signora Pasqua, mia sorella, vedova del quondam Signor Francesco Zini, mio cognato, lascio, per una volta tanto, venticinque Ducati, da lire 6:4 per Ducato, quali non arrivando essa a conseguire, li conseguirà il Signor Marco, suo figlio, mio nipote. Di tutto il rimanente poi, e di tutto quello che ho, e che avrò al tempo della mia morte, e che può o potesse appartenermi quandocumque et ubicumque, e di tutte le mie azioni di qualunque genere, lascio e istituisco (**Gasparo Negri Vescovo di Parenzo**) (fol. 92r) (istituisco)²⁰ erede ressiduario e universale il Signor Don Marco Gozzi, Canonico di questa Cattedrale, mio amatissimo nipote, figlio della Signora Giulia Negri, mia cara sorella, e del quondam Alvise Gozzi, suo marito, mio cognato, rammentandoli di vivere col santo timor di Dio, con quella esemplarità, onestà, e moderazione com'è vissuto sin'ora, e vive con mio sommo compiacimento, non avendomi dato mai alcun disgusto per meritarsi l'assistenza dell'Altissimo e la benevolenza dei uomini, d'aver sempre a cuore li poveri di Gesù Cristo, aiutandoli in ciò che può, pregandolo a ricordarsi di sovente ne'suoi sacrifici dell'Anima mia, e di continuar ad avere quell'amorosa cura che ha sempre avuto della sua Signora madre, mia sorella, alla quale nulla lascio, perché spero e confido, per l'esperienza che ho del suo buon'animo, che supplendo alli doveri di amoroso figlio la manterrà decentemente sino alla morte. Commissari esecutori di questa mia ultima volontà lascio et istituisco li nobili Signori Marquardo Polesini e Giovanni Francesco Benleva, miei cari amici, pregandoli di far eseguire queste mie

20 Samo jedanput u ovoj oporuci nailazimo na riječ koja je dvaput ponovljena, a pojavljuje se kod prelaska na novi list i odnosi se na zadnju riječ prethodnog lista. Ovakva su ponavljanja uobičajena za bilježničke spise, ali često i za druge tekstove, a nazivamo ih *reclamations* (reklamacije).

no 45

no

113

In Nomine Sancte et Individue Trinitatis
Testam^{to} ad ultima Volunta di meo Passero Negri Senato
Vescovo di Parenzo?
Intendo e voglio vivere e morire in quella. De de qual bene si
insegna la Santa Catholica et Apostolica Romana Chiesa
Raccommando primieramente l'Anima mia all'Onnipotente Dio,
alla gloriosa sempre Regina Maria alle Ste Protectrici di Costanza
doubt, fui prima vescovo a questi della Città e Diocesi di Parenzo
al mio Oratorio Custore et a tutta la Corte Celestiale.
Se morirò in Venezia, voglio esser sepolto nella Chiesa di S^{to} Simon
Piccolo della quale fui Chierico Illustre.
Se morirò in Parenzo o nella Diocesi, lascio d'esser sepolto nella
mia Cathedral con un decente funerals a piacere dell'
infant mio Ordo, cui raccomando di farmi un masesto
Deposito o sia Sepolcro e di farmi celebrare tutte quella
Messa che nei tre successivi giorni del mio Obito si poteran
no aver nella Chiesa e della Chiesa di questi Regulari
colle Limosine di trenta Soldi per cada una e di dare
al Signor S^{to} Augustino venticinque Scudi cont. da S^{to}.
da, di dispensarsi da esso in una di detti tre giorni alli Poveri
bisognosi di questa Città e di dar subito ordine al mio
Agento di Orara di condurre a quel Reu^o Barroco altri
viciu Scudi come sopra, accio si dispensi immediatamente
alli Poveri bisognosi abitanti di quel Castello e P^{ro}vid.
Bartol. lascio che dal mio Ordo siano celebrate o fatte
celebrare nel termine di cinquas anni mille duecento
Messa in suffragio dell'Anima mia e secondo la mia intenz.
Alli quattro miei Scrittori et altri servo che si troveranno
al mio servizio personale in tempo della mia morte
dare il soldo di quanta si da ogni mese, lascio e voglio
che sia dato ancora a cadaun di loro a titolo di corti-
sia e carita lo stesso stipendio per altri due mesi di
piu e che instra alli staffieri restino le serva so-
ceti portarsi da loro.
Lascio l'obbligo all'infant mio Ordo sua vita durante
di dare ogn'anno alli Poveri che s'atruveranno
attualmente nell' Ospitale di Parenzo lire trentas di
piccoli, in tanto pane, skuando, carne e vini cioe per

91

Početak oporuke biskupa Negrija

disposizioni e di prestare il loro favore et assistenza al sudetto Signor Canonico Don Marco Gozzi, mio nipote et erede. E questo voglio et intendo essere il mio testamento et ultima mia volontà, cassando et annullando qualunque carta o disposizione che anteriormente fatta avessi, e non valendo per testamento, vaglia per codicillo o donazione *inter vivos et causa mortis*. Avendo per espresse tutte le più solenni formalità, niuna eccettuata, volute e prescritte dalle leggi in materia de testamenti et ultime volontà onde il presente riportar abbia il pieno suo effetto et esecuzione in ogni tempo. (**Gasparo Negri Vescovo di Parenzo**) (fol. 92v) Ho fatto scriver il presente mio testamento et ultima volontà per mano a me fida. L'ho sottoscritto in tutte le facciate di mia propria mano e per intero suo compimento novamente mi sottoscrivo. Ho disposto come sopra e sottoscritto di mano propria nel Palazzo Vescovile di Parenzo, giorno di 24 Aprile 1775.

Paolo Canonico Chiurco, ho scritto come Confidente

Adì 23 Aprile 1776 Parenzo.

Essendo morta la povera mia sorella Giulia, già abitante con me assieme, con la di lei figlia Pasqua, raccomando al Canonico Gozzi, mio nipote, figlio della medesima, et erede sudetto, le due sue sorelle e particolarmente Pasqua, perché anco ella mi assista.

Addi 19 Gennaio 1777 M. V. Parenzo. Stante la morte seguita nella scorsa notte dell'Illustrissimo e Reverendissimo Monsignor Gasparo Negri, Vescovo testatore e, sopra la istanza del Reverendissimo Signor Canonico Don Marco Gozzi, di lui nipote et erede, previa la ricognizione de sigilli intatti fatta dall'Illustrissimo Signor Conte Zorzi Becichi (!), giudice attuale di questa città, fu aperto il presente testamento, e pubblicato presente cadavere alla presenza delli Signor Sebastian Rizzi quondam Signor Antonio, e Signor Mattio de Rossi quondam Signor Antonio ambi di questa città testimoni noti e pregati

Conte Zorzi Becich, giudice
Zorzi Salamon pubblico Nodaro

5.2. Prijevod

U Ime Svetog i Nedjeljivog Trojstva. Oporuka i posljednja volja mene, Gašpara Negrija, Mlečanina, biskupa porečkog itd. Namjeravam i želim živjeti i umrijeti u onoj svetoj vjeri koju naučava Sveta, Katolička i Apostolska Rimaska Crkva. Preporučam, prije svega svoju dušu Svemogućem Bogu, slavnoj Mariji vazda Djevici, Presvetim novigradskim zaštitnicima, gdje bijah ranije biskupom, kao i ovim zaštitnicima grada i biskupije porečke, svom Anđelu Čuvaru i cijelom nebeskom dvoru. Ako budem umro u Veneciji, želim da me sahrane u crkvi Svetog Šimuna Malog, u kojoj sam bio klerik učenik. Ako budem umro u Poreču, ili u Biskupiji, određujem da me sahrane u mojoj Katedrali uz dostojan pogreb, po izboru dolje navedenog mog nasljednika, kome preporučam da mi priskrbi skromnu grobnicu, i da naruči toliko misa, koliko u tri dana nakon moje smrti bude bilo moguće odslužiti u Katedrali i u crkvama ovih redovnika, s milodarom od trideset solada²¹ za svaku misu, i da se dade prečasnom gospodinu nadžupniku dvadeset i pet dukata u tekućoj valuti od lira 6:-, koje neka isti podijeli u jednom od naredna tri dana siromasima ovoga grada, i da se dade odmah nalog mom zastupniku u Vrsaru da dade onom prečasnom župniku drugih deset dukata, kao što je gore navedeno, kako bi ih odmah podijelio siromašnim stanovnicima onog Kaštela i jurisdikcije. Podjednako određujem da moj nasljednik služi, ili da naruči da se služi, u razdoblju od pet godina, tisuću i dvjesto misa za pokoj moje duše i po mojoj nakani. Četirima mojim slugama i služavki, koji se budu našli u mojoj službi, u času moje smrti, osim naknade koja se daje svaki mjesec, ostavljam i želim da se dade još svakome od njih, radi njihove uslužnosti i ljubavi, ista naknada za još preostala dva mjeseca i da, uz to, i konjušarima ostanu odore koje oni obično nose. Ostavljam obvezu dolje navedenom svom nasljedniku, da, tijekom svog života, svake godine daje siromasima, koji se budu zatekli onog časa u Hospitalu porečkom, trideset malih lira u vidu kruha, pića, mesa i riže, odnosno (fol. 91v) 10 lira na dan Božića, rođenja našeg Gospodina, deset lira na dan

21 Bilo bi korisno protumačiti novčanu vrijednost: dukat, lira, solad (sold). Tada je jedan dukat vrijedio 6, odnosno 6:4 lira. Jedna lira se dijelila na 20 solada, jedan solad na 12 soldina ili denara. Jedna lira dijelila se na 240 soldina (*Lira di piccoli*). Usp. Andrea BENEDETTI, *Umago d'Istria nei secoli*, vol. 1, Trieste 1973., str. 122; Zlatko HERKOV, *Građa za financijsko-pravni rječnik feudalne epohe Hrvatske*, I. i II., Zagreb 1956.

Uskrsa, i deset lira na dan Svetog Jakova Apostola, 25. srpnja, kada godine 1732. bijah posvećen za biskupa. Preslavnim i prečasnim biskupima porečkim, mojim nasljednicima *pro tempore* ostavljam sve svoje mitre, odnosno jednu dragocjenu, s dragim kamenjem, drugu zlatom opšivenu, i jednu i drugu s mojim grbovima, treću od pozlaćene svile obloženu trakama, i četvrtu od posrebrene svile, dalmatike, papuče i svilene rukavice. Izjavljujući da je izvezeni pluvijal od bijelog satena, koji je pripadao Monsinjoru Grassiju, mom prethodniku, prerađen u dvije *tunicelle*, budući da su one, koje sam pronašao radi vremena i korištenja bile istrošene, od sačuvanih sam dijelova²² dao napraviti jednu mitru sa zlatnom tkaninom koja također još uvijek postoji. Gore navedeni predmeti, uz one prije spomenutog Monsinjora Grassija, trebali su zajedno služiti za potrebe biskupâ nasljednikâ, upravo kako je on to naložio. Prečasnom Kaptolu i kanonicima porečkim, sadašnjim i budućim, ostavljam svoju misnicu od zlatne tkanine, neka je koriste u Katedrali, s obvezom da ju dadu presvijetlim i prečasnim biskupima, mojim nasljednicima, svaki put kad ju oni zažele oblačiti, u svečanim obredima koji se trebaju vršiti u ovoj Katedrali.²³ Isto tako ostavljam na čuvanje spomenutom Kaptolu moje Raspelo od šimšira, ukrašeno srebrom s drvenim postoljem i zlatnim urezom, kako bi ga izlagao, kako to činim ja, za vrijeme svečanosti, na glavni oltar u Katedrali. Mojim dužnicima, vrsarskim podanicima, opraštam dug i darujem pet stotina dukata u tekućoj valuti po 6 lira od mojih Kredita, da se podijele u više dijelova, i to onima za koje bude smatrao moj nasljednik da im je pomoć najpotrebnija, te mu

22 Smisao je nejasan. Prema značenju riječi *ricavato* to bi trebalo značiti da je Negri prodao oštećene *tunicelle* i od prihoda dao napraviti mitru. Međutim, pretpostavljam da je od sačuvanih dijelova *tunicelle* dao napraviti mitru. Radi boljeg razumijevanja riječi *ricavato* navodim ovdje značenja iz sljedećih rječnika: Giuseppe BOERIO, *Dizionario del dialetto Veneziano*, Venezia 1856., *recavar, ricavare, trarre qualche utile dalle cose*; Nicola ZINGARELLI, *Vocabolario della lingua italiana*, Zanichelli – Milano, decima edizione, 1971. *ricavare, trarre, cavare fuori, estrarre, ciò che si è riusciti a ottenere da una vendita o iniziativa; guadagno...*; M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, *Talijansko-hrvatski rječnik*, Školska knjiga, Zagreb 1997., *ricavare, izvući korist, dobit ...*

23 Prema podacima dobivenim od prof. Ivana Matejčića, pročelnika Konzervatorskog odjela Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture RH, Odjela Pula, i prof. Dragane Ratković, konzervatora savjetnika, inspektora kulturne baštine istog Odjela, i danas imamo sačuvano nekoliko kompleta misnog ruha biskupa Negrija. Vidi: Antonio SANTANGELO, *Inventario degli oggetti d'arte d'Italia*, V, Provincia di Pola, La Libreria dello Stato, Roma 1935., str. 132.

nalažem da vodi računa o tome pri izvršenju rečenog oprosta duga i dara, i to iz milosrđa i ljubavi prema Bogu. Gospođi Pasqui, mojoj sestri, udovici pokojnog Gospodina Francesca Zinija, mog šogora, ostavljam jedanput, dvadeset i pet dukata od lira 6:4 po dukatu, koje ako ona ne bude bila u mogućnosti dobiti, dobit će ih gospodin Marko, njezin sin, moj nećak. Od svega preostalog potom, i od svega što posjedujem, i što ću imati u času moje smrti, i što može ili bi mi moglo pripadati bilo gdje i bilo kad, i od svih mojih akcija, ostavljam i određujem (**Gašpar Negri Biskup porečki**) (**fol. 92r**) (određujem) kao glavnog nasljednika, gospodina Don Marca Gozzija, kanonika ove Katedrale, mog ljubljenog nećaka, sina gospođe Giulije Negri, moje drage sestre i pokojnog Alvisea Gozzija, njezinog supruga, mog šogora, preporučujući mu da živi u svetom Božjem strahu, uzorno, čestito i umjereno kako je živio do sada, i živi na moje veliko zadovoljstvo, ne prozročivši mi nikada ni najmanju neugodnost, kako bi zaslužio pomoć Svevišnjeg i naklonost ljudi. Neka mu u srcu uvijek budu siromasi Isusa Krista, pomažući im u onome u čemu može, s molbom da se često sjeti u svojim molitvama moje duše i da se nastavi s ljubavlju brinuti za svoju gospođu majku, moju sestru kao što je to i do sada činio, kojoj ne ostavljam ništa, zato što se nadam i pouzdajem, poznavajući njegovu dobru dušu, da će ju, kako to dolikuje ljubaznom djetetu, dostojno uzdržavati sve do smrti. Kao povjerenike, izvršitelje ove moje posljednje volje, određujem i imenujem plemenitu gospođu Marquarda Polesinija i Giovannija Francesca Benlevu, moje drage prijatelje, uz zamolbu da nareda da se izvrše ove moje odluke, da budu uslužni i da pomognu gore spomenutom gospodinu kanoniku Don Marku Gozziju, mom nećaku i nasljedniku. Želim i hoću da ovo bude moja oporuka i moja posljednja volja, proglašavajući nevažećim bilo kakav dokumenat ili odluku koju sam prethodno donio i, ako ne vrijedi kao oporuka, neka vrijedi kao kodicil ili darovnica *inter vivos et causa mortis*. Budući da sam izrazio sve najvažnije formalnosti, bez iznimke, kako to zahtijevaju i propisuju zakoni koji se tiču oporuka i iskaza posljednje volje, neka ova oporuka ima svoju punu snagu i izvršnost u svako doba. (**Gašpar Negri biskup porečki**) (**fol. 92v**) Naložio sam da ova moja oporuka i posljednja volja bude pisana od meni vjerne ruke.²⁴ Potpisao sam ju na svakoj stranici vlastoručno i u svrhu njezina potpunog izvršenja ponovno se potpisujem (**Gašpar Negri Biskup porečki**). Naložio sam kako je gore navedeno i pot-

24 Tj. od kanonika Paola Chiurca.

pisao sam se vlastoručno u biskupskoj palači u Poreču, dana 24. travnja 1775. Paolo Kanonik Chiurco, napisao sam kao pouzdanik.

Dana 23. travnja 1776. Poreč

Budući da je umrla sirota moja sestra Giulia, koja je živjela zajedno sa mnom, sa svojom kćeri Pasquom, preporučujem kanoniku Gozziju, mom nećaku, sinu iste, i gore navedenom nasljedniku, njegove dvije sestre, osobito Pasqu, da me i ona njeguje.

Dana 19. siječnja 1777. M. V. Poreč. Budući da je prošle noći umro presvijetli i prečasni Monsinjur Gašpar Negri, biskup oporučitelj, na molbu prečasnog gospodina kanonika don Marca Gozzija, njegova nećaka i nasljednika, nakon utvrđivanja netaknutosti pečata, koju je utvrdio presvijetli gospodin grof Zorzi Becich, sadašnji sudac ovoga grada, bijaše otvorena oporuka pred izloženim mrtvim tijelom, u nazočnosti gospodina Sebastijana Rizzija, sina pokojnog gospodina Antonija i gospodina Mattije de Rossija, sina pokojnog gospodina Antonija, obojice iz ovoga grada, svjedokâ poznatih i zamoljenih.

Grof Zorzi Becich, sudac,

Zorzi Salamon, javni bilježnik

6. ZAKLJUČAK

Oporuka biskupa Gašpara Negrija pisana je uredno i s pomnjom, što je sigurno pogodovalo njezinu lakšem razumijevanju, a i uočavanju među ostalim bilježničkim spisima.

U knjigu Giorgia Salomona upisao ju je svojom rukom kanonik Paolo Chiurco, koji se ondje i potpisao.

Dakako, čini mi se da nas ova oporuka tek malim dijelom uvodi u svijet ovog čovjeka. Njegova veličina i značenje svakako leži u njegovim djelima kojih su bili svjedoci oni koji su ga okruživali. Četrdeset je godina on bio biskup i zasigurno je ostavio dubok trag na ovim našim istarskim prostorima.

S U M M A R Y

THE WILL OF GASPARE NEGRI, THE BISHOP OF POREČ (1742 – 1778)

The aim of this paper is to present the original contents and the translation of the will of Gaspare Negri, bishop of Novigrad (1732 – 1742) and then of Poreč (1742 – 1778). The A. introduces us to the will with a short biography of the bishop whose merits comprise – among other things – the reconstruction of the Poreč Cathedral, the purchase of various pieces of furniture, the establishment of a pawn-shop and the seminary. He was also a student of the history of the diocese, and his conclusions he published in his work "Memorie storiche della città e Diocesi di Parenzo". He had a rich library, but the collections of books, manuscripts and documents unfortunately didn't survive. During his office he also dedicated many churches, as is documented by stone slabs commemorating the fact in the church of St. Eufemia in Rovinj, in Sv. Petar u Šumi etc.

The A. also presents the description of the bishop's funeral (from the Register of death of Poreč, 1753 – 1782, kept in the State Archive in Pazin), the transcription and translation of his tomb inscription (today in the yard of the Bishop's Palace in Poreč). She also mentions the bishop's portrait dedicated to him by the canons of the Cathedral Chapter in Poreč in 1755, and painted by Leopold Kecheisen (it is kept today in the Diocesan Museum in Poreč).

The will of Gaspare Negri is kept in the State Archive in Pazin, in the collection of Poreč notaries public from the Venetian period. The A. also gives a short grammatical and orthographical review of the will's text, as well as of the contents and importance of the will itself.

R I A S S U N T O

IL TESTAMENTO DI GASPARO NEGRI, VESCOVO DI PARENZO (1742 – 1778)

Lo scopo che l'articolo si prefigge, è quello di presentare il contenuto e la traduzione del testamento di Gasparo Negri, dapprima vescovo di Cittanova (1732 – 1742), quindi di Parenzo (1742 – 1778).

L'autrice ci introduce nel testo del testamento con una breve biografia del presule, al quale, tra l'altro, va un grande riconoscimento per il restauro della cattedrale – basilica di Parenzo, per l'acquisto dell'arredo, per la fondazione del monte di pegno e del seminario. Negri si è occupato anche della storia della diocesi di Parenzo, presentata nell'opera "Memorie storiche della città e diocesi di Parenzo". È ben noto che possedeva una ricca biblioteca le cui collezioni, manoscritti e documenti, purtroppo, non sono conservati. Durante il suo ministero egli ha consacrato molte chiese, di cui sono testimonianza le numerose lapidi erette in quelle occasioni: Santa Eufemia di Rovigno, San Pietro in Selve ecc.

L'autrice riporta, inoltre, la descrizione dei funerali del presule, dato annotato nel libro dei defunti di Parenzo (1753 – 1782), custodito nell'Archivio di Stato di Pazin. Segue la trascrizione e la traduzione del testo della lapide sepolcrale, attualmente situata nel cortile della Curia vescovile. Fa menzione del ritratto del vescovo a lui dedicato dai canonici del Capitolo cattedrale di Parenzo nel 1755, eseguito da Leopoldo Kecheisen. Il ritratto si trova nel Museo diocesano di Parenzo.

Il testamento di Gasparo Negri attualmente si trova nell'Archivio di Stato di Pazin nel fondo notarile di Parenzo dell'epoca veneta. L'autrice ha cercato di fare un breve accenno alle caratteristiche grammaticali e ortografiche del testo, al suo contenuto e all'importanza del testamento in senso generale.